

POSTADRES
Postbus 20
7500 AA ENSCHEDE

Aan de staatssecretaris van Defensie
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

BEZOEKADRES
Enschedestraat 51

TELEFOONNUMMER
14053

In afschrift aan

- de minister van VRO;
- de minister van EZ;
- het college van GS van Overijssel;
- de Tweede Kamer.

DATUM
2 oktober 2024

ONS KENMERK
2400030177

BEHANDELD DOOR
F. Bouwmeester

UW BRIEF VAN

UW KENMERK

DOORKIESNUMMER
06 - 51 27 48 46

ONDERWERP
Nationaal Programma Ruimte voor Defensie en Twente Airport

Geachte staatssecretaris,

Inleiding

Het ministerie van Defensie onderzoekt op dit moment de effecten van het gebruik van Twente Airport voor:

- 1.150 en 2.300 sorties van jachtvliegtuigen;
- vluchten met (cargo)drones; en
- de aanleg en gebruik van een onverharde landingsbaan.

U doet dit (planMER)onderzoek in het kader van het Nationaal Programma 'Ruimte voor Defensie'.

Deze brief heeft betrekking op deze onderzoeksonderwerpen. Wij schrijven deze mede namens de colleges van Burgemeester en Wethouders van Hengelo, Borne, Oldenzaal en Dinkelland.

Vooraf: Twente levert een belangrijke bijdrage aan nationale opgaven en moet dat blijven doen

Langs diverse lijnen werken wij samen met het Rijk aan de sociaal-economische ontwikkeling van Twente. Onze regio levert daarbij, nu en in de toekomst, een belangrijke bijdrage aan nationale doelstellingen. Het gaat om doelstellingen op het gebied van de verstedelijkingsopgave, de versterking van het verdienvermogen van de economie, de ontwikkeling van medische, chip- en nanotechnologie, cybersecurity, defensie en nog veel meer. Daar zijn we als regio trots op en daarmee willen we samen met het Rijk hard aan blijven werken.

Conclusies

Wij komen in dit verband tot de volgende conclusies:

- Het medegebruik van Twente Airport voor (cargo)drones past goed bij Twente Airport en de kennispositie van de regio Twente inzake het 'unmanned' domein.
- Voorts hebben we goede ervaringen met de oefeningen die Defensie uitvoert op en rond onze Twentse luchthaven. Voortzetting en uitbreiding daarvan, binnen de huidige kaders van het luchthavenbesluit en het omgevingsplan, heeft onze steun.
- De aanleg en het gebruik van een onverharde baan bemoeilijkt het civiele gebruik van de reguliere start- en landingsbaan van de luchthaven.
- Het opnieuw in gebruik nemen van Twente Airport voor gebruik door en mogelijke stationering van (YF35-)jachtvliegtuigen kan negatieve gevolgen hebben voor:
 - de nationale en regionale ambities op het terrein van verstedelijking en de voorgenomen schaa sprong van Twente op het gebied van wonen en werken (zoals ook opgenomen in het Voorontwerp Nota Ruimte);
 - het versterken van de concurrerende en weerbare economie in de regio;
 - de bijdrage die wij als regio kunnen leveren aan het verminderen van de Nederlandse strategische afhankelijkheid van andere landen;
 - de leefbaarheid in de directe omgeving van Twente Airport, waar tienduizenden mensen wonen;
- Daarnaast kunnen zelfs bestaande woningen en bestaande werklocaties in de knel komen.

Ons standpunt is daarom als volgt:

De komst van Defensie dient te passen binnen de bestaande kaders (luchthavenbesluit en omgevingsplan). Alleen dan kunnen onze ruimtelijke en economische ambities, die van nationaal belang zijn, overeind blijven.

In deze brief lichten we dit verder toe.

Het college van B&W van Enschede sprak tijdens de NRD-zienswijzeprocedure steun uit voor onderzoek naar de functie 'reserveluchthaven' op Twente Airport

Op 14 mei ontving u een brief (kenmerk D2024-05-003256) van het college van Gedeputeerde Staten (GS) van Overijssel. In die brief schrijft dit college een positieve grondhouding te hebben ten aanzien van het onderzoeken van het gebruik van Twente Airport als reserveluchthaven, met eventueel de aanleg van een dirtstrip voor oefendoeleinden. Dit in aanvulling op het beoogde gebruik door cargodrones. Het college van GS schrijft in die brief bereid te zijn hierover het gesprek te voeren.

Het college van B&W van Enschede heeft vervolgens op 23 mei jl., in een brief aan de gemeenteraad, steun uitgesproken voor deze positieve grondhouding van GS. Ook schreef het college dat ze ervan uitgaat dat Defensie zich houdt aan de belangrijke randvoorwaarden die GS verbindt aan die positieve grondhouding (inwonerparticipatie, bescherming van de leefomgeving en een goede balans van lusten en lasten voor de provincie). Het college van B&W van Enschede voegde daar aan toe dat de huidige kaders (omgevingsplan en luchthavenbesluit) leidend zijn en blijven voor de mogelijkheden voor Defensie op Twente Airport. In het huidige onderzoek lijkt Defensie daaraan voorbij te gaan.

Uit uw Nota van Antwoord van 31 mei 2024 blijkt dat het planMER-onderzoek een veel bredere scope heeft. Dit werd voor ons tijdens de verschillende informatiebijeenkomsten bevestigd

Tijdens de informatiebijeenkomsten NRPD van 4 juni 2024 in Zwolle en 3 september in Enschede maakte Defensie bekend, in de planMER-procedure, het effect te gaan onderzoeken van 1.150 en 2.300 sorties van jachtvliegtuigen op Twente Airport. Dit kwam voor ons als een verrassing en zien wij als onwenselijk. Het aantal sorties op Volkel (2.000) en Leeuwarden (2.700) geeft aan hoe groot de impact kan zijn van dergelijke aantallen sorties op onze regio. Ook is meteen duidelijk dat dergelijke aantallen nooit kunnen passen binnen de bestaande kaders voor Twente Airport (luchthavenbesluit en omgevingsplan). Tevens komen daarmee diverse nationale doelstellingen in het geding.

De impact van de komst van jachtvliegtuigen naar Twente Airport kan desastreus uitpakken voor nationale, regionale en lokale ambities inzake verstedelijking, schaalsprong in wonen en economie, innovatie en cybersecurity

We constateren dat het Rijk verschillende ruimtevragen heeft. In het regeerprogramma van kabinet Schoof staat daarover het volgende: (*In de Nota Ruimte*) “worden integrale en gebiedsgerichte ruimtelijke keuzes gemaakt voor nu en de toekomst.”

De impact van de eventuele komst van jachtvliegtuigen naar Twente Airport op andere beleidsambities van het Rijk en van onze regio kan enorm zijn. Als die situatie zich voordoet staat dat op geen enkele manier in verhouding tot andere ambities die we in onze regio samen met het Rijk willen verwezenlijken. Ter illustratie enkele voorbeelden:

- Onze regio staat expliciet in het Voorontwerp Nota Ruimte. Twente staat daarin opgenomen als initieerregio. Voor een initieerregio geldt dat deze op termijn een aanzienlijk groter aandeel kan krijgen in de verstedelijkingsopgaven. Dit moet samen gaan met een economische schaalsprong. In de drie steden Hengelo, Enschede en ligt een woningbouwopgave voor 60.000 woningen; de eerste daarvan worden nu al gebouwd. De inzet van Twente Airport voor jachtvliegtuigen zet een streep door ca. 25.000 daarvan. Voorts moeten er in de spoorzone Enschede-Hengelo ruimte komen om ca. 20.000 arbeidsplaatsen te accommoderen. Ook dat is niet meer haalbaar als het gebruik door jachtvliegtuigen van Twente Airport doorgang vindt.
- Twente excelleert in specifieke technologische niches als micro-elektronica (chips), medische technologie (MedTech), nanotechnologie, fotonica, kwantumtechnologie, AI en technologie voor Defensie. Voor deze disciplines geldt dat het van nationaal belang is om risicovolle strategische afhankelijkheden te voorkomen en te verminderen. De regio investeert volop om daarin voorop te blijven lopen. Het kloppend hart daarvan bevindt zich echter in de ‘slagschaduw’ van de vliegbewegingen rond Twente Airport: Kennispark (met als ‘draggers’ de Universiteit Twente en het Business & Sciencepark met ca. 400 innovatieve bedrijven).
- De eventuele komst van Defensie kan negatieve gevolgen hebben voor deze bedrijvigheid. Als we tienduizenden woningen niet kunnen realiseren kan dit betekenen dat high-tech bedrijven niet kunnen groeien of naar elders verhuizen. En in Twente (hoog) opgeleid talent kan zich hier niet vestigen en vertrekt ook. Dit heeft vervolgens weer een negatieve invloed op de zo gewenste versterking van de strategische autonomie van Nederland. Ook staat het op gespannen voet met de ambities van het nieuwe kabinet inzake onder meer digitale dreiging en weerbaarheid, waarvoor we in Twente innovatieve oplossingen kunnen bieden.
- Verder grenst het high-tech bedrijventerrein van ‘Technology Base’ direct aan Twente Airport. Daar ligt 21 hectare aan grond klaar voor vestiging van high-tech bedrijven. Daarnaast hebben zich er al tientallen bedrijven gevestigd. Het is zeer de vraag of deze locatie toekomst heeft als Defensie er met jachtvliegtuigen gaat vliegen. Dit betekent dat schaarse bedrijfsgrond in Twente verloren gaat. Daar komt de impact op de grond- en

vastgoedexploitaties bij, met als risicodragende deelnemers de provincie Overijssel en de gemeente Enschede. In dit verband het volgende: de planvorming en realisatie voor Technology Base is een gevolg van het vertrek van de militaire luchtmachtbasis in 2007. Het is nauwelijks uitlegbaar dat deze inzet, waar de provincie Overijssel en de gemeente Enschede al een decennium aan werken, gefrustreerd kan worden door de terugkeer van jachtvliegtuigen. Twente is geen 'jojo-gebied' voor functies met een ruimteoverschot of -tekort.

- Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen behoren tot de top van de wereldwijde microchipindustrie. In het project 'Beethoven' werkt de rijksoverheid met diverse regio's, waaronder Twente, samen om die positie te behouden en te versterken. In Twente willen bedrijven, onderwijsinstellingen en overheden talent de ruimte bieden om zich binnen de microchipindustrie te ontwikkelen. Daarbij hebben we de ruimte om hen te huisvesten in een aantrekkelijke regio waar het prettig wonen is. De eventuele komst van jachtvliegtuigen zet deze ambitie naar verwachting onder druk.
- Met een relatief groot defensiecluster, zowel in Hengelo als Enschede, is Twente van grote waarde voor de militaire uitdagingen waarvoor uw departement stond en staat. Het is de vraag in hoeverre het in die sector benodigde talent onze regio weet te vinden (of bereid is er te blijven) indien de scenario's werkelijkheid worden die u op dit moment doorrekent in de planMER. Met name omdat bij het aantrekken en behouden van talent een aantrekkelijk leefmilieu met voldoende en betaalbare woningen randvoorwaardelijk is.

Ook bestaande woningen en nieuwe woningbouw komen onder druk te staan

Los van de genoemde voorbeelden heeft de komst van jachtvliegtuigen ook grote gevolgen voor de, sinds het vertrek van Defensie in 2007, gerealiseerde nieuwe woningen en wooneenheden die liggen binnen de oude militaire geluidscontour. Het is zeer waarschijnlijk dat een eventuele nieuwe militaire geluidscontour groter zal zijn. Het gaat om woningen in Oldenzaal, in het gebied tussen Enschede en Hengelo, aan de randen van Hengelo en op het Kennispark. In deze woningen ontbreken de noodzakelijke geluidswerende voorzieningen. Ook zijn er nieuwe vergesloede plannen voor realisatie van woningen in Oldenzaal-Zuid, gelegen binnen de oude militaire geluidscontour. Deze moeten doorgang vinden om de grote druk op de Twentse woningmarkt te kunnen beheersen.

De aanleg en het gebruik van een onverharde landingsbaan past niet bij het civiele karakter van Twente Airport

Twente Airport is in beeld voor een korte, smalle en onverharde landingsbaan voor tactisch luchttransport. Defensie wil met die baan oefenen met landen onder moeilijke omstandigheden. Een dirtstrip is echter moeilijk te combineren met een civiele luchthaven. De landingsbaan van de luchthaven moet vrij blijven van losse elementen en gesteente. Met een nabijgelegen dirtstrip is dat niet gegarandeerd. Dit bemoeilijkt de civiele operatie op de luchthaven. Daarom wijzen wij deze combinatie af. Dit is in lijn met de opstelling van Defensie: uw departement wijst in de NPRD-documenten een combinatie van dirtstrip en gebruik door jachtvliegtuigen om dezelfde reden af.

Oefeningen en stationering van (cargo)drones lijkt goed te passen bij het karakter van Twente Airport

Twente Airport heeft al enig profiel rondom drones met de activiteiten van de activiteiten van het innovatiecluster 'Space53' sinds 2018. De komst van (cargo)drones vergroot de kansen voor de 'unmanned ambition' van Twente Airport. Het biedt mogelijk ook kansen op ontwikkeling en fabricage en van drones in Twente. Het luchthavenbesluit lijkt daarvoor voldoende ruimte te bieden.

Defensie kan gebruik blijven maken van Twente Airport voor oefeningen

Defensie maakt gebruik van Twente Airport voor oefeningen. De samenwerking tussen de luchthaven en uw departement is uitstekend. Defensie toont zich keer op keer een 'tevreden klant' en de luchthaven ziet u graag komen. De oefeningen van Defensie, zoals die tot dusverre plaats vonden, passen goed binnen de geluidsruimte in het luchthavenbesluit en wij ontvangen dan ook weinig opmerkingen vanuit de omgeving. Twente Airport wil deze samenwerking met uw departement graag continueren en verder uitbouwen, binnen de bestaande kaders.

Wij vragen u in het vervolg alle gemeenten direct te betrekken bij de uitwerking van uw plannen

Een aantal van de gemeenten namens wie wij deze brief sturen vraagt aandacht voor de informatievoorziening. Zij horen dat de direct betrokken gemeenten Enschede (luchthaven) en Dinkelland (munitiedepot) van u direct informatie krijgen. Dit geldt niet voor de nabijgelegen gemeenten. Wij verzoeken u uw informatievoorziening op dit punt uit te breiden.

Tenslotte

In januari 2025 neemt het kabinet een ontwerpbesluit over de voorkeurslocaties in het kader van de ruimtelijke opgaves voor Defensie. Met deze brief hebben we onderbouwd waarom de stationering en het gebruik van jachtvliegtuigen op Twente Airport volgens ons grote negatieve gevolgen kan hebben voor onze regio en in strijd is met verschillende nationale belangen en ambities. Het zet de ruimtelijk-economische ambities van onze regio op slot. Het is tevens onverenigbaar met het adagium van het kabinet dat "Elke regio telt!". Ook past het niet bij het voornemen van het Rijk om een gebiedsgerichte aanpak te ontwikkelen met langjarige agenda's om de kwaliteit van leven, wonen en werken ook buiten de Randstad te behouden of te verbeteren. Onze regio heeft juist daar de afgelopen jaren concrete plannen voor gemaakt en is begonnen met realisatie daarvan. Deze plannen kunnen met de eventuele komst van jachtvliegtuigen de ijskast in.

We vragen u deze informatie mee te nemen in de voorbereiding van de kabinetsbesluitvorming inzake het Nationaal Programma 'Ruimte voor Defensie'.

Hoogachtend, mede namens de colleges van B&W van Hengelo, Borne, Dinkelland en Oldenzaal,

Burgemeester en Wethouders van Enschede,
de loco-Secretaris, de Burgemeester,

(E.A. Smit)

(R.W. Bleker)